

Eter Intskirveli

ეთერ ინჭკირველი

Caucasus University

კავკასიის უნივერსიტეტი

Georgia, Tbilisi

საქართველო, თბილისი

The Influence of Soviet Economic Reforms on the People according to Folklore Materials

საბჭოთა ეკონომიკური რეფორმების გავლენა ხალხზე ფოლკლორული მასალების მიხედვით

Among the many reforms of the Soviet Union, the land reform stood out because it directly affected the people. In the paper, we discuss how the process of exclusion and marginalization of rich peasants, kulaks, and society after the Mensheviks and the clergy was reflected in the folklore of the 1920s-30s; How people became similar to the government, and folklore – to government propaganda; How the government created a tandem with the proletariat and deprived people without material possessions of spiritual values and the right to express their own opinion.

Key words: NEP, kulak, collectivization, soviet folklore

საკვანძო სიტყვები: ნეპი, კულაკი, კოლექტივიზაცია, საბჭოთა ფოლკლორი

პირველი მსოფლიო ომის და 1918-1921 წლების სამოქალაქო ომის შედეგად დასუსტებულ რუსეთის ეკონომიკას ბოლშევიკური „სამხედრო კომუნიზმის“ პოლიტიკით იმედაცრუებული და უკმაყოფილო ადამიანების მომრავლებაც დაერთო. პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური კრიზისის, მასობრივი შიმშილის თანმხლები ეპიდემიებით გამოწვეული სიკვდილიანობის, ამბოხებების, რუსეთის მოსახლეობის ყველა ფენის უკმაყოფილების და, რაც მთავარია, პროცესის არა-ეფექტური მართვის დასაძლევად 1921 წლის 14 მარტიდან საბჭოთა ხელისუფლებამ „ახალი ეკონომიკური პოლიტიკის“ („ნეპი“) გატარება წამოიწყო. სამხედრო კომუნიზმის ფონზე ნეპი ერთგვარი კომპრომისი იყო ხელისუფლების მხრიდან, რადგან სოციალისტურ ქვეყანაში კაპიტალისტურ ელემენტებს გულისხმობდა: ნეპი მცირე მეწარმეობისა და თავისუფალი ვაჭრობის საშუალებას აძლევდა მოქალაქეებს. თუმც მსხვილი მრეწველობა, დიდი ქარხნები და ჰესები კვლავ სახელმწიფო მონოპოლიის ქვეშ რჩებოდა. საბჭოთა მთავრობა კიდევ დიდხანს გააგრძელებდა „სამხედრო კომუნიზმის“ შიდაპოლიტიკურ კურსს მოქალაქეების აღთქმულ კომუნიზმში შესაყვანად, მაგრამ ბოლშევიკებით უკმაყოფილო ხალხის რაოდენობის მატებასთან ერთად ძალაუფლების დაკარგვის შანსიც იზრდებოდა, ამიტომ ეკონომიკური კურსის ლიბერალიზაცია პოლიტიკური ტაქტიკა უფრო იყო, ვიდრე მოსახლეობაზე ზრუნვა. გარდა ამისა, ძლიერი სოფელი ქალაქის გამლიერების და ამგვარად ქვეყნის ეკონომიკის ფეხზე დაყენების იმედს უსახავდა ხელისუფლებას.

„სამხედრო კომუნიზმის“ პოლიტიკა საქართველოს ოფიციალურად ასცდა პირველი რესპუბლიკის გამო. გასაბჭოებიდან მალევე, 1921 წლის 6 აპრილს, რევკომმა საქართველოში მიწის ნაციონალიზაცია მოახდინა და მისი ყოველგვარი ყიდვა-გაყიდვა და იჯარით გაცემა აკრძალა. ყოფილი

ხელისუფლების, თავადაზნაურობის, ეკლესიისა და მონასტრების მამულები და მსხვილი მიწები ჩამორთმეულ იქნა და მიწის სახელმწიფო ფონდს მიეკუთვნა (სუნი, 2022, გვ. 358). ქართველ ბოლშევიკებს (ორჯონიკიძე, სტალინი) იმავე სცენარის გადმოტანა სურდათ, რაც რუსეთში იყო სამხედრო კომუნიზმის დროს, როცა კლასობრივი ბრძოლა ხელისუფლების მოწოდებისამებრ ყველაზე სასტიკ ფორმებს იღებდა:

„მხოლოდ ბურჟუაზიის ძალდატანებით დამხობას, მისი საკუთრების კონფისკაციას, მთელი ბურჟუაზიული სახელმწიფოებრივი აპარატის დანგრევას თავიდან ბოლომდე – საპარლამენტო, სასამართლო, სამხედრო, ბიუროკრატიული, ადმინისტრაციული, მუნიციპალური და სხვ., – ყველაზე საშიში და ჯიუტი ექსპლოატატორების უკლებლივ განდევნას ან ინტერნირებას, მათ მიმართ სასტიკი ზედამხედველობის დაწესებას წინააღმდეგობის გაწევისა და კაპიტალისტური მონობის რესტავრაციის გარდუვალ ცდებთან საბრძოლველად, – მხოლოდ ასეთ ზომებს შეუძლია უზრუნველყოს ექსპლოატატორთა მთელი კლასის ნამდვილი დამორჩილება“ (ლენინი, 1952, გვ. 216).

რუსეთისგან განსხვავებით, ოკუპირებულ საქართველოში პირდაპირ *ნეპის* პროგრამის დაწერვა დაიწყო, ასე რომ ბოლშევიკების პირველი წნეხი, პირველი ძალადობა ჩვენში *ნეპთან* ერთად შემოვიდა.

ძალადობა ბოლშევიკური მმართველობის შეუცვლელ იარაღად იქცა, მაგრამ ის არ დარჩენილა მხოლოდ მმართველობის ფარგლებში. მიმეტკურობისა და მასშტაბის გაფართოებისკენ ქრონიკულად მიდრეკილმა ძალადობამ დაიმსგავსა საზოგადოებრივი ურთიერთობებიც და დაკანონდა თავისი ყველა შესაძლებელი ფორმით. პირდაპირი ან ირიბი გზით ის გადაედო ხალხსაც, როცა „პროლეტარიატის დიქტატურის“ უმთავრეს პროგრამად კლასობრივი ბრძოლა გამოცხადდა.

მე-19 საუკუნიდან გააქტიურებული კლასობრივი და სოციალური თემები კულმინაციას სოციალისტური ქვეყნის ისტორიის პირველივე ათწლეულში აღწევს. საქართველოში, როგორც საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთ ნაწილში, ტრადიციული კლასობრივი სტრუქტურის ოფიციალური გარდაქმნა (მისი ტრანსფორმაცია მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან უკვე თვალშისაცემი იყო) რუსეთთან შედარებით სამი წლის დაგვიანებით დაიწყო. ეს ის დროა, როცა რუსეთში დასრულებულია პირველი მსოფლიო ომი თავისი მძიმე შედეგებით; სოციალ-დემოკრატების მენშევიკური ფრთა უკვე გამოცხადებულია „ხალხის მტრად“ და მათ წინააღმდეგ გააფთრებული „წითელი ტერორი“ მიმდინარეობს; დაწყებულია სამღვდელოების, როგორც თავადაზნაურობასთან ასოცირებული კლასის მარგინალიზაცია; ხოლო ვლადიმერ ლენინის მთავარი საზრუნავი ქვეყანაში მძიმე ეკონომიკური კრიზისის მოგვარებაა.

1921 წლიდან საქართველოში ანალოგიური სცენარი უკვე ნაცადი ხერხებით და მეთოდებით განვითარდა: ბოლშევიკების თავდაპირველი სამიზნე დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლება – მენშევიკები (სოციალ-დემოკრატები) და მათთან ასოცირებული თავადაზნაურთა კლასი აღმოჩნდება; მათ მიჰყვება სამღვდელოება, როგორც ასევე დაწინაურებული კლასი. ამ საქმეში ბოლშევიკურ ხელისუფლებას მუშები და გლეხები ამოუდგებიან მხარში, ვისთან მიწისქვეშა რევოლუციური პროპაგანდაც რევოლუციამდე ბევრად ადრე დაიწყო და გარკვეული საფუძველი და განწყობა შექმნა ხალხში. კერძოდ, მოამწიფა კლასობრივი სიძულვილი და გლეხობას საკუთარი მიწის დაუფლების სურვილი გაუჩინა.

„ახალი ეკონომიკური პოლიტიკის“, ვლ. ლენინის შეფასებით – „სახელმწიფო კაპიტალიზმის“, პირობებში ნებადართული იყო სახელმწიფო მიწით სარგებლობა და მეურნეობის დამოუკიდებლად წარმოება. სახელმწიფო საკუთრების ამ ნაწილობრივმა დენაციონალიზაციამ შესაძლებელი გახადა აგრეთვე ქალაქში წვრილი საწარმოების იჯარით აღება და კოოპერატივების შექმნა; გაჩნდა შესაძლებლობა, რომ დამლეულიყო ადამიანების გაუცხოება შრომასთან, სხვა სიტყვებით, მათ საკუთარ შრომასთან იდენტიფიცირების პირობა შეექმნათ. ხალხს შეეძლო, საკუთარი ნაშრომი,

მოსავალი თვითონ შეეფასებინა და სასურველ ფასშიც გაეყიდა. ხალხმაც დაიჯერა, რომ მთავრობა თავის დანაპირებს, კერძოდ, თეზისს – „მიწა – გლეხებს“ – პირნათლად ასრულებდა.

რამდენიმე წელიწადში უკვე ხელისუფლების სათავეში ახალმოსული სტალინი დაფიქრდა, რომ მართალია, *ნების* დროს ქვეყნის ეკონომიკა დასტაბილურდა, მაგრამ ის არ შეესაბამებოდა კომუნისტური მარქსისტული გაგებას. გლეხს გაუჩნდა საკუთრების გრძნობა სახელმწიფო მიწის იმ ნაკვეთის მიმართ, რომელსაც ამუშავებდა, უვლიდა და რომელიც მისი მარჩენალი იყო; გარდა ამისა, იყვნენ შედარებით მუყაითი ან, უბრალოდ, იღბლიანი გლეხები, რომლებსაც მეურნეობის მართვის სხვებზე მეტი უნარი აღმოაჩნდათ და შესაბამისად, სხვებზე უფრო წარმატებით მომართეს საკუთარი მეურნეობა – ერთი სიტყვით, დაწინაურდნენ თანასოფლელებთან შედარებით; მათი უპირატესობა იმაშიც გამოიხატებოდა, რომ შეეძლოთ დაქირავებული მუშების ხარჯზე კიდევ უფრო გამდიდრებულიყვნენ. მოგვიანებით, როცა „ინდუსტრიალიზაციის“ განვითარებამ გაზარდა მოთხოვნა მუშახელზე და ბოგანოებთან ერთად ქალაქში მცირემიწიანი გლეხებიც მიიზიდა, მათ დაკარგეს მიწა, და შესაბამისად, უკანდასაბრუნებელი გზაც. სოფელში ძირითადად დარჩნენ საშუალო და მდიდარი გლეხები, ანუ კოლმეურნეები და კულაკები.

თანდათანობით სახელისუფლო კულუარებში გავრცელდება ხმები, რომ კულაკები მენშევიკების მთავრობას თანაუგრძნობენ; რომ მათ თავიანთი ბურჟუაზიული პრეტენზიები ჰქონდათ... 1925 წლის დეკემბერში ქართული კომპარტიის ყრილობაზე დაადგინეს, რომ კულაკებისგან მოსალოდნელი საფრთხე არასათანადოდ იყო შეფასებული და მეტი ყურადღება უნდა დასთმობოდა ამ საკითხს (სუნია, 2022, გვ. 365, სქოლიო 60); ანტისაბჭოთა აჯანყებებში – მაგალითად, გურიისა და აგვისტოს – გლეხობის მონაწილეობა კი ხელისუფლებამ მხოლოდ ეკონომიკური მოტივებით ახსნა, რათა ამ აჯანყებათა ეროვნულ-გამათავისუფლებელი შინაარსი გადაეფარა (ბენდინიშვილი და სხვ., 2008, გვ. 408). მაგრამ ანტისაბჭოთა აჯანყებებში გლეხობის მონაწილეობა ამხანაგ სტალინს სხვა ეჭვებს აღუძრავდა: გამდიდრებულ გლეხობას, შესაძლოა, პოლიტიკური ამბიციები გასჩენოდა; რომ მათი წინააღმდეგობა იდეოლოგიზირებული იყო, რაკი ფიზიკური წინააღმდეგობის გაწევის ძალა არ შესწევდათ. ამიტომ ხელისუფლებას სასწრაფოდ უნდა შეეჩერებინა კერძო მეწარმეობა და გაელატაკებინა ხალხი. ეს იყო განკულაკების პოლიტიკური საბაზი.

1925 წელს გამოცხადებული „კოლექტივიზაციის“ კურსის განხორციელება რეალურად 1928 წლიდან დაიწყო, როცა ხელისუფლება პირველი ხუთწლედის (1929-1934) გეგმას შეადგენს. სოფლის გლეხობა დიდი სიხარულით არ შეხვედრია კერძო საკუთრების განსაზოგადოებას. მხოლოდ კულაკების არსებობა არ ქმნიდა ბარიერს. ამაოდ ცდილობდა კომუნისტური პარტია უპარტიო გლეხები მოეზიდა სოფლის საბჭოებში; მათ ნაცვლად სოფლის საბჭოების სათავეში ბევრგან კულაკური ელემენტები მივიდნენ – როგორც ორჯონიკიძე აღნიშნავდა 1925 წელს, ერთ-ერთ სხდომაზე (სუნია, 2022, გვ. 363-365). ჩანს, ზოგიერთმა სწრაფად აულო ალლო „ახალ პროგრამას“ და ჩათრევას ჩაყოლა ამჯობინა. მაგრამ პარტიას მოსვენებას არ მისცემს იმაზე ფიქრი, რომ მდიდარი გლეხების მიბადვით გაჭირდება საშუალო გლეხების – სოფლის ყველაზე მრავალრიცხოვანი ჯგუფის – კოლექტივში შეყვანა; რომ კულაკებს – ამ „კაპიტალიზმით გათახსირებულ მუშათა არისტოკრატას“ (ლენინი, 1952, გვ. 218) – როგორმე დაუპირისპიროს თავისი ერთადერთი დასაყრდენი სოფლად – უღარიბესი გლეხები, ბოგანოები, რათა საშუალო გლეხების გადმობირება და მოთვინიერება მოახერხოს; რომ თუ ხალხისთვის მისაღებ პოლიტიკას ვერ ქმნის, შექმნას თავისი პოლიტიკის მხარდამჭერთა მასა... რაც შეეხება ბოგანოებს, მათ გადასაბირებლად დიდი ჯაფა არ დასდგომია ხელისუფლებას. ბოგანოები მისი პირველი მხარდამჭერები იყვნენ.

ვინაიდან კოლექტივიზაციის იდეოლოგიური საფუძველი საყოველთაო გათანაბრებაში მდგომარეობდა, ამიტომ ერთ-ერთ აუცილებელ პირობად *განკულაკება* გამოცხადდა. დაიწყო სასტიკი და შეურიგებელი ბრძოლა მდიდარი გლეხების წინააღმდეგ. ამას წინ უძღოდა 1929 წლის 7 ნოემბერს იოსებ სტალინის მიერ გაზეთ „პრავდაში“ გამოქვეყნებული წერილი „დიადი გარდატეხის წელი“, რომელშიც ის 1929 წელს ძირეული გარდატეხის წელიწადად მიიჩნევს მიწათმოქმედების საკითხში, რადგან სახელმწიფო კულაკების შეზღუდვის პოლიტიკიდან კულაკობის, როგორც

კლასის, ლიკვიდაციის პოლიტიკაზე გადავიდა (სტალინი, 1929). კულაკების ლიკვიდაციის პრო-პაგანდა კულმინაციას 1930 წელს მიაღწევს, როცა ხელისუფლება მდიდარი გლეხების მარგინალიზაციას მათი მენშევიკებთან და სამღვდელოებასთან დაკავშირებით და სიმულაციების გავრცელებით შეეცდება:

„მოვსპოთ კონტრ-რევოლუციონური პროვოკაცია! კოლმეურნეობების არაჩვეულებრივმა ზრდამ აახმაურა ჩვენი კლასობრივი მტრები: მენშევიკები, მღვდლები, კულაკები და სხვ... ზედა-შრომის კარში (სენაკის მაზრაში) კულაკობა ავრცელებს ასეთ ხმებს: „ხელისუფლებას ძალდატანებით შეყავს კოლექტივში გლეხობა, მალე ყველა ქალებს ჩამოართმევენ საკერავ მანქანებს, შეკერავენ 7-მეტრიან საბნებს, ყველა ქალები, კაცები და ბავშვები ერთად დაიძინებენ“ („კოლექტივიზაცია“, 15/1930, გვ. 1).

მთავრობა ცდას არ დააკლებს, რომ თავისი ნამდვილი ზრახვები მოდელირებული რეალობით გადაფაროს, როგორც, მაგალითად, ვრცელ სტატიამი სათაურით – „*კულაკები სარგებლობენ ქალთა ჩამორჩენილობით*“: წერილში საუბარია, როგორ ცდილობენ კულაკები ქრთამით, ტერორით, ცილისწამებით გადაიბირონ გლეხკაცობა, რაც, პრინციპში, შესაძლოა დამაჯერებელი იყოს, მაგრამ:

„არც ერთი შეგნებული გლეხი არ აყვა კულაკობის ფეხის ხმას; პირიქით მოჯამაგირება და ღარიბი და საშუალო გლეხობა მჭიდროთ შეკავშირდა და გააჩაღა დაუნდობელი ბრძოლა კულაკობის წინააღმდეგ... კულაკებმა მიმართეს ჩამორჩენილი რაიონების გლეხქალების ამხედრებას კოლექტივების წინააღმდეგ. საამისოდ კულაკებმა დარაზმეს მევახშე, მკითხავი, ექიმბაში და ჩარჩი ქალები... კულაკების „დირექტივებით“. ეს ქალები ავრცელებენ სხვადასხვა ხმას, რომ ჩვენს მთავრობას სხვა სახელმწიფოს ვალი აქვს და კოლექტივის პატარა ბავშვები ამ ვალში უნდა გაატანონ, ახალგაზრდა ქალები კოლექტივის თავმჯდომარის ბრძანებით უნდა გაათხოვონ, ყველამ ერთ ლოგინში უნდა დაიძინოს, 60 წელს ზევით მოხუცები კი უნდა დახოცონ და მათი ხორცი კალბასები გააკეთონ...“ („კოლექტივიზაცია“, 14/1930, გვ. 7).

მარგინალიზაციის უფრო მძაფრ ფორმას ვხვდებით კულაკების ბნელ ძალებთან დაკავშირების მცდელობით მარტვილში: „*გლეხები მოითხოვენ კულაკებისა და ყველა ბნელი ძალების სოფლიდან გადასახლებას*“ („კოლექტივიზაცია“, 12/1930, გვ. 5).

საქართველოს კომპარტია თავისი ოფიციალური ორგანოს, გაზ. „კოლექტივიზაციის“, საშუალებით განუსაზღვრავდა ხალხს, „როგორი მეურნეობა ჩაითვლება კულაკურ მეურნეობად. კულაკურ მეურნეობის უმთავრესი ნიშანი დაქირავებული შრომის გამოყენებაა. კულაკად ის ითვლება, ვინც თავის მიწებს დაქირავებული მუშით ამუშავებს, ვინც თავის საქონელს დაქირავებულ მწყემსით უვლის. – დაქირავებული მეურნეობა კულაკურ მეურნეობათ ჩაითვლება“ („კოლექტივიზაცია“, 66/1930, გვ. 1). სწორედ დაქირავებული შრომის პრაქტიკა, საბჭოთა ტერმინით – ხალხის ექსპლოატაცია, გახდება ნიშანი, რაც კულაკებს მენშევიკებთან და სამღვდელოებასთან გააერთიანებს. სინამდვილეში, საბჭოთა კავშირში არ არსებობდა მყარი კრიტერიუმები განკულაკებისთვის. რუსეთის გლეხობასთან შედარებით ამიერკავკასიის – და კერძოდ, საქართველოს – გლეხობა ბევრად ღარიბი იყო როგორც მიწის, ისე საქონლის რაოდენობის თვალსაზრისით. ოჯახები ხშირად იყოფოდა შრომისუნარიანი პირების მიხედვით (ერთ ოჯახში მაქსიმუმ ერთი შრომისუნარიანი გლეხი), რათა შეძლებისდაგვარად შეენარჩუნებინათ როგორც მიწა, ისე პირუტყვი. მაგრამ კრიტერიუმები გამუდმებით იცვლებოდა და შესაბამისად, ნებისმიერ დღეს შეიძლებოდა აღმოჩენილიყავი კულაკი, ანუ ხალხის მტერი.

თუ ყველგან ხალხის მტერს დაემბ და ვერ პოულობ, შეგიძლია გამოიგონო ის და გაანადგურო, რათა საკუთარი პოლიტიკური უძლურება დანაშაულის გადაბრალებით გადაფარო. შეგიძლია, პერმანენტულად გამოიგონო მიზეზები ძალაუფლების შესანარჩუნებლად და „რკინის ცოცხით“ გადაფერთხო ყველა, ვისაც მიზანში ამოიღებ. არავის ისე ხელს არ აძლევდა კულაკების არსებობა საბჭოეთში, როგორც ხელისუფლებას. თავიდან ისინი ქვეყნის მატერიალურ დოვლათს შექმნიან ქალაქისა და წითელი არმიის გამოსაკვებად, ხოლო შემდეგ მდიდარი გლეხობა, – როგორც ბურჟუაზიის გადმონაშთი, – სახელისუფლო კონსპიროლოგიის ნაწილი გახდება და ხალხის მტრებად გამოცხადდება. ახლა უკვე ხალხის მტერი იყო ყველა, ვისაც ერთ ძროხაზე მეტი ჰყავდა, ვინც მამაპაპისეულ გუთანს, შრომის იარაღებს და პირუტყვს კოლექტივს არ გადასცემდა და კოლმეურნეობის წევრი არ გახდებოდა.

„ნეპს“ მემკვიდრე „კოლექტივიზაციამ“, როგორც საბჭოთა კავშირის ეკონომიკურმა კურსმა, გამოავლინა ისტორიული პარადოქსი: სახელმწიფო ეკონომიკის გადასარჩენად და ქვეყანაში დოვლათის შესაქმნელად ბოლშევიკებმა ჯერ ხელი შეუწყვეს კულაკების ფენის გაძლიერებას, შემდეგ კი „კოლექტივიზაციის“ სახელით დაუწყეს ბრძოლა მას, როგორც გლეხურ ბურჟუაზიას. რევოლუციური პარადიგმა – ბოლშევიკები ჯერ საკუთარ თანაპარტიელებს (მენშევიკ სოციალ-დემოკრატებს) დაუპირისპირდნენ, განაცხადეს რა უარი ყოველგვარ დემოკრატიაზე და დიქტატურა აირჩიეს მმართველობის ერთადერთ ფორმად; შემდეგ თანამებრძოლი ბოლშევიკების წრეში დაიწყეს ოპორტუნისტების ძებნა და ახლო მეგობრებს სწირავდნენ პირადი ინტერესისთვის – ანალოგიურად გავრცელდა ხალხზე: ხალხი ჯერ მეფეს დაუპირისპირდა, შემდეგ თავადაზნაურობას და სამღვდელოებას, ბოლოს კი საკუთარ წიაღში, საკუთარ თანასოფლელებთან დაიწყო შეურიგებელი ბრძოლა.

დიმიტრი უზნაძე თავის „განწყობის ფსიქოლოგიაში“ განწყობის აღმოცენების ერთ-ერთ მთავარ პირობად სიტუაციას, ანუ გარემოს, ობიექტურ ფაქტორს მიიჩნევს. სანამ ცოცხალი არსება რაიმე აზრს გამოთქვამს ან ქცევას განახორციელებს, ამას აკეთებს იმ განწყობის შესაბამისად, რომელიც მას სიტუაციიდან გამომდინარე განესაზღვრა (სიტუაცია → განწყობა → ქცევა).

„მაგრამ ეს განსაზღვრა მექანიკური ხასიათის როდია: გარემო თვითონ ქცევის აქტებზე კი არ მოქმედობს, უშუალოდ, იგი პირდაპირ კი არ იწვევს მას. არა, იგი სუბიექტზე მოქმედებს, მას ცვლის მთელი სიტუაციის შესაფერისად, მასში გარკვეული ქცევის განწყობას იწვევს. თვითონ ქცევის აქტებს კი უშუალოდ ამიერიდან ამ გარკვეული განწყობის მქონე სუბიექტი განსაზღვრავს. იგი იმ აქტებს და პროცესებს, ერთი სიტყვით, იმ ქცევას მიმართავს, რომლის განწყობაც მას სიტუაციის ზემოქმედების შედეგად აქვს შემუშავებული“ (უზნაძე, 2010, გვ. 141).

განწყობის შესაქმნელად გადამწყვეტ სუბიექტურ ფაქტორად უზნაძე მოთხოვნილებას მიიჩნევს: „თვითონ გარემო თავისთავად არასდროს არავითარი მოქმედების სტიმულს არ აძლევს სუბიექტს, თუ რომ ეს უკანასკნელი სრულიად მოკლებულია მოთხოვნილებას, რომლის დაკმაყოფილებაც ამ გარემოს პირობებში იქნებოდა შესაძლებელი. გარემო ჩვენი მოქმედების ასეთ თუ ისეთ სიტუაციად მხოლოდ იმის მიხედვით იქცევა, თუ რა მოთხოვნილება გვაქვს, როდესაც მასთან ურთიერთობას ვამყარებთ“ (უზნაძე 2010: 146).

უზნაძის თვალსაზრისს კოლექტიურ ცნობიერებაზე, განწყობასა და ქცევაზე თუ განვავრცობთ, ნათელი გახდება XX საუკუნის 20-30-იანი წლების დინამიკური პროცესები, რომელიც ადამიანების პროლეტარებად ჩამოყალიბებას სდევდა თან. რევოლუციური განწყობის შექმნასა და მუხტის შენარჩუნებაზე – კერძოდ, ხელოვნურად შექმნილი „კლასობრივი მტრის“ მიმართ სიძულვილის გაღვივებასა და თანასოფლელების წინააღმდეგ პროლეტარიატის ამხედრებაზე – საბჭოთა პროპაგანდა იზრუნებს. ის მოამზადებს და შექმნის იმ გარემოს, უზნაძის ტერმინით – სიტუაციას, რომელიც ადამიანებს ძალადობისა და აგრესიისკენ წახალისებს, რომელიც დააჯერებს თითოეულ

მათგანს, რომ „ხალხის მტრის“ მიმართ ყოველგვარი კომპრომისი, თანაგრძნობა და სიბრალული დანაშაულად ითვლება. მეტიც, „პროლეტარიატის დიქტატურად“ შეფუთული კომპარტიის აგრესია შექმნის ფრონტს, რომელიც მოწინააღმდეგის სრულ განადგურებაზეა ორიენტირებული: „არც ერთი კულაკი კოლექტივში!“ („კოლექტივიზაცია“, 1/1930, გვ. 2), ან – „დაუნდობლად შევებრძოლოთ კულაკთან შემარიგებლობას!“ („კოლექტივიზაცია“, 15/1930, გვ. 1) – მსგავსი მოწოდებები გაზეთ „კოლექტივიზაციის“ 1930 წლის თითქმის ყველა ნომერში გვხვდება. გაზეთის ყოველ ნომერს აქვს რუბრიკა „კოლექტივიზაციის ფრონტიდან“, სადაც განთავსებულია ცნობები იმის შესახებ, თუ როგორ მიისწრაფვის გლეხობა კოლექტივისკენ, როგორ იზრდება ყოველდღიურად კოლექტივთა რიცხვი, მაგრამ როგორ უშლიან კოლექტივიზაციას ხელს კულაკები და გონებას უმღვრევენ გლეხებს; როგორ ცდილობენ ისინი კოლექტივში შეღწევას სხვადასხვა გზით, მაგრამ „მათი ოინები გამოცნობილია“ და/ან „კოვზი ნაცარში ჩაუვარდათ“ („კოლექტივიზაცია“, 12/1930, გვ. 5), რადგან კოლექტივის კარი მათთვის სამუდამოდ დაიხურა. ლექსიკა, რომელსაც გაზეთის რედაქცია იყენებს კულაკებთან მიმართებაში, უკიდურესად დამამცირებელია და ღირსების შემლახველი. მაგალითად, განცხადება სოფ. მაღლაკიდან სვანის ფსევდონიმით: „კულაკებმა სცადეს კოლექტივში შეძვრომა, მაგრამ ოინი გაუგეს და გამოაპანდურეს“ („კოლექტივიზაცია“, 1/1930, გვ. 2). ანალოგიური დამოკიდებულება და ლექსიკა გადადის ფოლკლორშიც. მაგალითად, ტრაქტორის სადიდებელ სიმღერაში:

„კულაკიც შენს შნოს ვერ უძლებს, ტრაქტორო, ჩვენო ყველაო,
მას ვეღარ შევლის ხრიკები, დამძრება, როგორც მელაო“.
(საუნჯე, 1935, გვ. 142-143)

გაზეთებით გავრცელებული სიმულვილის ენა ხალხურ ყოფაში ხშირად შაირის ფორმას იღებდა, სადაც კულაკების მარგინალობა – კოლექტივთან ამო ბრძოლის გამო – დაცინვის, აბუჩად აგდების და საზოგადოებისგან გარიყვის ან მათი სრული განადგურების საფუძველია.

„მაღლიდან მოვდიოდი, ფეხი დავკარ სინაზე,
კოლექტივი არ იშლება კულაკების ჯინაზე“.
(საუნჯე, 1935, გვ. 128)

ლალე-ლალე, დივლი დალა-ლალე
კულაკების ძირ-ფესვები ამოვადეთ მალე“ .
(ლენინი და სტალინი, 1939, გვ. 146)

„კოლექტივიზაციის ფრონტმა“ თითქოს ერთგვარი კონკურსი გამოაცხადა: საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში აგიტატორ-ინფორმატორთა რაზმები შექმნა ან მიავლინა. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ რაზმები ერთმანეთს ეჯიბრებიან, ვინ უფრო მეტ კულაკს გამოავლენს და საქვეყნოდ შეარცხვენს, სად უფრო „პროგრესული“ გლეხობაა, რადგან გლეხთა პროგრესულობა პირდაპირ ნიშნავდა კულაკებთან შეურიგებლობას, ეს კი აგიტატორთა დამსახურებაზე მეტყველებს კომპარტიის თვალში:

„კულაკი ცდილობს ჩამორჩენილ რეიონების ქალთა უვიცობით და ზოგან აღწევს კიდევ მიზანს. ამიტომ: პარტიულმა და საბჭოთა დაწესებულებებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ ამ მდგომარეობას. ჩამორჩენილ რაიონებში უნდა მოეწყოს მუშა და კომკავშირულ ქალთა ბრიგადების მივლინება ხანგრძლივი ვადით: ამ ბრიგადებმა უნდა შესძლონ ღარიბ-საშუალო გლეხთა და მოჯამაგირე ქალთა მჭიდროთ შეკავშირება. უნდა ჩატარდეს დაწვრილებითი და ხანგრძლივი ახსნა-განმარტება კოლექტივიზაციის ნამდვილი მნიშვნელობის გასარკვევად“ („კოლექტივიზაცია“, 14 /1930, გვ. 7).

შესაძლოა, ქალაქის მცხოვრებთათვის კულაკების თემა ნაკლებად მგრძობიარე იყო, მაგრამ სოფლად ნამდვილი ტერორი ისადგურებს, როცა შენი უგზოუკვლოდ გამქრალი მეზობლების გვარებს გაზეთში ამოიკითხავ:

„სოფელ ონჭევში მცხოვრებმა კულაკმა პარმენ ჯაფარიძემ გაიგო თუ არა, რომ სოფელი კოლმეურნეობაში ერთიანდება, ჩუმად გაყიდა ცხენი და სხვა საქონელი. მის ფეხის ხმას აჰყვა მეორე კულაკი მიხეილ მალაქიას ძე ჯაფარიძე. რომელმაც ხელი მიჰყო ქონების განიავებას და თავის მიწებზე ზოგიერთი გლეხების დასახლება. ონის რაიონალმასკომმა დაადგინა: ორივე კულაკი მისცეს პასუხისგებაში სისხლის სამართლის წესით“ („კოლექტივიზაცია“, 15/1930, გვ. 1).

ან: *ლეცეს* ფსევდონიმით ხელმოწერილ განცხადებაში „კულაკები პასუხისგებაში“, აღნიშნულია, რომ „ხრესილის რაიონში პასუხისგებაშია მიცემული ოთხი კულაკი აქტიურ წინააღმდეგობისთვის“ („კოლექტივიზაცია“, 12/1930) და სხვ.

ტოტალური კონტროლი და ჯაშუშური საქმიანობა კოლექტივიზაციის ფრონტზე გაუგონარ ფორმებს იღებდა. ებრძოდნენ არა მხოლოდ კულაკებს, არამედ ყველას, ვის მიმართაც ეჭვის ნასახი გაჩნდებოდა. 1923 წელს კონტრ-რევოლუციური ბრალდებით, მუხლი 58-10, დააკავეს სოფელ გოგოლესუბნის მკვიდრი ისიდორე სიხარულიძე. მის წინააღმდეგ ჩვენება მისცა მისივე თანასოფლელმა ვალერიან სიხარულიძემ, რომელიც ყვება:

„ამ ორი თვის წინათ მოკვდა კოლმეურნეობის აქტიური წევრი აქვსენტი სიხარულიძე, რომელთან მივიდა სატირლად და მასაში დაატირა, რომ **შენ მოგვლა კოლმეურნეობაში**. აღნიშნული ისიდორე სიხარულიძის გამოსვლამ შექმნა პრავაკაცია, რომ კოლმეურნეობაში მუშაობა იწვევს ვითომ სიკვდილიანობას და სხვა. მოქალაქე ისიდორე სიხარულიძე კოლექტივის წევრებიზა ლაპარაკობს, რომ სოფ. გოგოლესუბნის კოლმეურნეობაში პატიოსანი ხალხი არ იმუშავენ, ვინაიდან კოლმეურნეობის შემადგენლობაში მთლიანად ქურდები არიანო...“ (შსსუა 06/2382-2, გვ. 16).

ერთი წუთით წარმოვიდგინოთ სოფ. გოგოლესუბნის მცხოვრებთა მდგომარეობა, ამ სიტყვების წარმოთქმიდან მცირე ხანში ისიდორე სიხარულიძის დაკავების ამბავს რომ გაიგებდნენ და ეს მის შესახებ გაგებული უკანასკნელი ამბავი იქნებოდა; რა მასშტაბით ამოქმედდებოდა მათში ნებისმიერი ცოცხალი არსებისთვის თანდაყოლილი თვითგადარჩენის ინსტინქტი და ერთმანეთს შეასწრებდნენ კოლმეურნეობაში; როგორ დაისადგურებდა სოფლის ორლობებში შიში და უნდობლობა, როგორ ჩაკლავდა ეს შიში საკუთარი აზრის გამოხატვის სურვილს და როგორ გადაიქცეოდა მთელი სოფელი ერთ მთლიან მდუმარე უმრავლესობად; ამ ამბის ხმამალა გარჩევასაც მოერიდებოდნენ... რეპრესიები სადღაც შორეული და ყურმოკრული ამბავი კი არა, მათ თვალწინ მიმდინარე რეალობა იყო. „ვინც ჩვენთან არ არის, ჩვენი მტერია!“ – ისმის ყველგან და მოწყვლადს ხდის ყველას, ვისთვისაც სიცოცხლე მთავარი ღირებულებაა. როგორც მრავალი რამ ამქვეყნად, ბოლშევიზმიც გადამდები ყოფილა და პარტიის ყველა სიტყვა და მოწოდება არა მხოლოდ პარტმუშაკებზე, არამედ ხალხის მასებზეც გავრცელდა. ამიტომ, გასაკვირი აღარ არის, რომ ამ პერიოდის ხალხური შემოქმედება აღსავსეა სიძულვილის ენით და არაადამიანური, შემამრწუნებელი უგრძობლობით საბჭოეთის მსხვერპლთა მიმართ. ხალხური მთქმელები ხოტბას ასხამენ კოლექტივს, ინდუსტრიას, რევოლუციას და ბოლშევიკებს, ზეიმობენ მუშათა კლასის გამარჯვებას და ხალხის მტრების დამარცხებას, როგორც, მაგალითად, ქიზიყელი გლეხი-პოეტი ისაკო მირიანაშვილი თავის ლექსში „ჩონგურზე დასამღერებელი“:

ოქტომბერმა გაგვიტენა სიხარულის დილა,
კულაკებს და მუქთახორებს უწკაპუნა სილა,
ხუცებსა და თავადებსა გამოუხსნა ფთილა
და იმათი სალოცავი კუპრში ჩავარდნილა.
ჩარჩ ვაჭრების მაღაზია მაგრა მიკეტილა,
კულაკები დაარჩივა, ერთად მიაწყვილა.
სოფლები და ქალაქები სულ მთლად გამოცვლილა,
ელექტრონის ჩირაღდნები ყველგან მოფენილა.
ფაბრიკები, ზაოდები ბლომად მოწყობილა
ამის აშენების ბედი რუსეთს ენაწილა,
ჩვენსა სტალინს ჩააბარა და თან გააფრთხილა:
გლებები და ქარხნის მუშა შენებრ გყავდეს ტკბილად,
მათი მტრები და ორგული მორჩეს, გაწყვეტილა.

(„კოლექტივიზაცია“, 286/1934)

ლექსი ფოტოგრაფიული სიზუსტით გადმოგვცემს ეპოქას, იმას, რაც ისედაც ჩანს და რაც იბეჭდება. რაც შეეხება ინტერპრეტაციას, მთქმელს ის არათუ არ მოეთხოვება, აკრძალულიც კი აქვს. მას ევალება მხოლოდ პროპაგანდის გართმევა-გალექსება. ასე საბჭოთა ხელისუფლებამ „გამოიხსნა“ მტარვალ ბურჟუაზიისა და კაპიტალისტებისგან ტანჯული ხალხი და ტანდემი შექმნა პროლეტარიატთან; ბოლშევიკებმა დააპურეს უმიწო გლებები, ბოგანოები, ააჩახახეს ელექტრონები, აშენეს ფაბრიკა-ქარხნები, სკოლები, საავადმყოფოები... მოიმადლიერეს ხალხი, სამაგიეროდ, მათ წაართვეს თანაგრძნობისა და სიბრალულის გრძნობა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მატერიალურ უქონლობას შეგუებულმა ხალხმა იოლად დათმო ტრადიციული და მორალური ფასეულობებიც:

„მებრძოლმა ბოლშევიკებმა ამ ჭირისაგან გვიხსნაო;
დასწვეს და გაანადგურეს წარსული ნაშთი ყოველი,
ზედ ააშენეს ქვეყანა მშრომელთა მხარე ყოველი.
დღეს ტირის-კვნესის კულაკი, ჩვენი ლაზარე მესხიო,
მას ჩამოართვეს მამული, ჰექტარი ოცდაექვსიო...
კომუნისტების ხელშიო ქე გვევიმართე წელშიო,
სიმინდს საბჭოში მამღვევენ, შეშას – ლაზარეს ტყეშიო“.

(პოეზია, 1980, გვ. 38-39)

ამგვარი უგრძობლობა და სიძულვილი რაღაცით უნდა იყოს გამართლებული, რომ გლებებს დანაშაულის გრძნობის ნატამალი არ გაუღვივდეს, ან ემპათიის ადამიანურმა მოთხოვნილებამ არ გაიღვიძოს მათში. ყველამ უნდა შეიგნოს, რომ ნებისმიერი კერძო მესაკუთრეობა და, შესაბამისად, კულაკობაც აბსოლუტური ბოროტების წყაროა, რომელიც ბოგანოთა მოწყვლადობით საზრდოობს. ყველა ბედნიერი უნდა იყოს ახალი დროებით, აღფრთოვანებული კომუნისტების მთავრობით, რომელიც ერთადერთია, ვინც „საწყალ ხალხზე“ ზრუნავს, სკოლებს ხსნის გლების შვილებისთვის და გზები გაჰყავს და ა.შ. ახალი დროების ძველ დროსთან შეპირისპირება საბჭოთა ფოლკლორის ყველაზე გავრცელებული სტილისტიკური ხერხია. როგორც წესი, ანტიეთეაში – უწინ/ახლა – ხაზ-გასმულია გლებების ადრინდელი ტანჯვა, კულაკები (თავადებთან და სამღვდელოებთან ერთად) წარმოდგენილია, როგორც თანასოფლელების მჩაგვრელი ექსპლოატატორები, მთქმელები კი, როგორც წესი, მათი ყოფილი მოჯამაგირეები არიან, რომლებიც ახალი ცხოვრებით ტკბებიან.

ასეთია, მაგალითად, სოფ. ბაისუბანში (ლაგოდების რ.) კულაკის მოჯამაგირედ ნამუშევარი მთქმელის გამოთქმული ლექსი, რომელიც ევგენი მეტრეველს ჩაუწერია და ლიტერატურის მუზეუმის არქივში ინახება. გამოქვეყნებული არ არის, რადგან, როგორც ამ პერიოდის და ამ თემატიკაზე შექმნილი ლექსების უმრავლესობა, პოეტური თვალსაზრისით, საკმაოდ მდარეა – უმარტივესი რითმა, მწირი ლექსიკა და არანაირი ლირიკა; მთქმელი წარსულ დროში მოგვითხრობს ფიზიკური

ძალადობით თუ უსამართლობით გამოწვეულ სულიერ ტანჯვაზე, რომელიც ახალ გზაზე სიარულით შეიცვალა:

*დრო დიდათ გამოიცვალა ხალხი არ ყრია შარადა;
აღარ ვარ მოჯამაგირე ვინმე კულაკის კარადა;
არც ვარ ვისიმე საცემი სადმე სამკალში ყანადა;
მაგრამ დრო იყო და ჩვენცა არ გვაფასებდნენ ჩალადა.
ნაპურვალეებში სხვის ჯოგებს სახრით დავდევი კვალადა,
არც კლავში ძალა მომდევიდა არც ისე ვიყავ თვალადა,
ყველა აბუჩად მიგდებდა, ყველა მიცქერდა მწყრალადა,
მოჯამაგირე ვიყავი ბაისუბნელთა კარადა.
გოოსაც ახსოვს ჩემ თავზედ სახრის და სილის ტრიალი,
ბევრჯერ მნახავდენ სოფლადა რომ მივდიოდი მტირალი.
არა ვტყუოდი, მე მცემდენ ყველა მე მიდგა ჯაბრზედა.
ახლა მეც კაცად ვწერივარ, დავდივარ ახალ გზაზედა.*

(ლმა #20005-ბ, გვ. 61-63)

თუ წინათ ყველასგან დამცირებული და აბუჩად აგდებული მწყემსი იძულებული იყო, ფიზიკური ძალადობა და სულიერი ტკივილიც აეტანა, ახლა დრო შეიცვალა, პროლეტარიატი გახდა ჰეგემონური კლასი და მანაც თავი სრულფასოვნად იგრძნო. ხალხური ანდაზის არ იყოს – „ფარა რომ შემობრუნდება, კოჭლი ცხვარი წინ მოექცევაო“ – ახალმა დრომ იპოვა თავისი ადამიანები და ადამიანებმაც იპოვეს ახალი დრო ახალი ბელადებით და მათი პროგრამებით. მაგალითად, არაერთ ლექსში შევხვდებით საგანგებოდ ნახსენებ მთავრობის „ახალ პროგრამას“, რომლის განხორციელება მიწიურ სამოთხედ არის აღქმული. სამოთხის რელიგიური მნიშვნელობისგან დაცლა და მისთვის პოლიტიკური სემანტიკის მინიჭება ჩანს გუდამაყრელი გოგი ბექაურის გამოთქმულ ლექსში, რომელიც 1929 წელს ჩაუწერია სერგი მაკალათიას პირადად მისგან სოფ. გამსში, ხოლო მისი ვარიანტი აპ. ცანავას 1946 წ. სოფ. ჭიკანში სხვა მთქმელისაგან. ჩვიდმეტი წლის შემდეგ ჩაწერილ ვარიანტს მხოლოდ ის ტაეპი აკლია, რომელშიც სამოთხეა ნახსენები; ჩანს, საბჭოთა ანტირელიგიური პოლიტიკას თავისი საქმე გაუკეთებია, მაგრამ დღეს ვერ ვიტყვით, ეს იმიტომ მოხდა, რომ მთქმელს დაავიწყდა, თუ შეგნებულად დაივიწყა, და ვერც იმას, ჩამწერ-რედაქტორმა ხომ არ გადაწყვიტა ასე:

*ლექსი უნდა ვთქვა მთიულმა ახალის მთავრობისაო,
დაიწყეს კარგი პროგრამა საშველი გლეხებისაო.
საწყალ ხალხს ბრალობს მთავრობა, ასწავლის გლეხის შვილსაო.
ჩვენ გლეხებს ეხლა გაელო კარები სამოთხისაო.
გზა გააქ გუდამაყრსა, ნამზვრევი მიდის კლდისაო,
გამოგვიგზავნეს ტეხნიკა კეთებაც იცის გზისაო,
საცა ცოტაი გზაი იყო ძალიან განზე სჭრისაო.
მე მიყორს ახალთავობა პროგრამა ლენინისაო,
კულაკ არ დამენახვება, პატრონი ბევრი ცხვრისაო.
სარჩო ბევრი აქვს კულაკსა ფულით სავსე აქვს ქისაო,
კულაკი ღვინით გაძღება გლეხი მშიერი ზისაო.
მე ბევრი მაქუს, შენ ცოტა, – კულაკი დასცინისაო.
საწყალი გლეხი შასტირებს ცრემლებსაც ჩამოშლისაო.
სუ გაასწორეთ ქვეყანა მდიდარი, ღარიბიცაო.
ცხორიც გაუყვით, ძროხაცა, სწორად მიეცით მიწაო.
ე მაგის გამომლექსები არ არის დიდის ხნისაო,
სწავლა მინდოდა ძალიან ხელობა მაშინისაო.
სხოთა მწყემსი ვარ საწყალი, მუახლე კულაკისაო.*

(პოეზია, 1980, გვ. 88-89)

ლექსში ჩანს, რომ ახალი პროგრამა – გზების გაყვანა, სკოლების გახსნა, მდიდრებისა და და-რიბების გათანასწორება და მიწებისა და საქონლის განაწილება – დაწყებულია, მაგრამ კულაკებზე წარსულ დროში არ საუბრობს მთქმელი, თუმცა ერთ ფაქტობრივ უზუსტობას უშვებს – ახალ პროგრამას ლენინს მიაწერს, განკულაკება კი ლენინის სიცოცხლეში არ მომხდარა. შესაძლოა, ამ მტკივნეული პროცესის ლენინის „შეურყენელი“ ავტორიტეტთან დაკავშირებაც პროპაგანდის ნაწი-ლი იყო, სტალინის ასევე „შეურყენელი“ ავტორიტეტის და ღვაწლის გადასაფარად.

მაშინ, როცა ახალი ცხოვრებით აღტაცების გამოხატვისას მთქმელები, წესით, ტექნიკური პროგრესით და თავისუფლებით, საბჭოთა აღმშენებლობით და მომავლის იმედით უნდა ტკბებოდ-ნენ, სრულყოფილი ბედნიერების საშუალებას მათ არ მისცემს გამუდმებით წარსულის გახსენება და დღენიდაღ მტრებზე ფიქრი. წარსულისგან გათავისუფლება მისგან ემოციურ და მენტალურ თავისუფლებას ნიშნავს; სოციალისტური რეალიზმის შეთავაზებული ჩარჩო და თემატიკა კი რეალურად არც წარსულისგან ათავისუფლებდა და არც აწმყოში აძლევდა მოსვენების საშუალებას გამუდმებით მტრების მაძებარ და საფრთხის მოძივადინე ადამიანებს. მართალია, ხალხური მთქმელების შემოქმედება ხალხური შემოქმედება არ არის და მაინც ინდივიდუალური პროდუქ-ცია, მაგრამ, ჩვენი აზრით, ის ხალხის ზოგად განწყობას და მდგომარეობას მაინც გადმოსცემს:

ჩაჰბარდა ძველსა სამარეს ძველი ადათი, წესები,
ახალი გვამხიარულებს, მედგრად გაიდგა ფესვები.
წუმწუმს სწრაფად ინთება, რათ გვინდა ტალი, კვესები,
კურტანი აღარ შეგვშენის, დავლენოთ ძველი კვხები.
მტარვალებს, გლეხის მჩაგვრელებს, შემოეღწათ ფეხები,
კოლექტიურად შრომასა შესჩვევიანა გლეხები.
წელს სამი კოლექტივი გვაქვს, მემრის გვექნება ოცია.
ერთგულთა სასიქადულო ორგულთა გასაოცია.
დაჟანგდა ძველი სახნისი, ტრაქტორთა იწყეს მღერანი.
ბანს აძლევს მთა და ბარიცა, კმაყოფილია ყველანი.
კულაკი ლამობს ჩვენს დაშლას, მოსდის გულისა რევანი,
ვეღარ მიხვდება საწადელს, ახშობს მას რისხვა გვემანი.
(საუნჯე, 1935, გვ. 119-120)

კულაკებზე აწმყო დროში საუბარი, ფაქტობრივად, დოკუმენტურად აჩვენებს განხეთქილებას და პოლარიზებას გლეხებს შორის, რისთვისაც მხოლოდ პარტიის მოწოდებები არ კმაროდა. ხალხის სიძულვილით ავსება მთავარი პოლიტიკური იარაღია კლასობრივ მტერთან საბრძოლვე-ლად. ხოლო ეს სიძულვილი გამართლებული უნდა იყოს კულაკის, როგორც ექსპლოატატორის და მოძალადის რეპუტაციით, ვინც ვერ ეგუება ადამიანების კოლექტიურ ერთობას, ტექნიკურ პროგ-რესს და ქვეყნის წინსვლას. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ წარმოუდგენელია, განათლებასა და ინფრასტრუქტურაში ჩადებული ინვესტიციით უკმაყოფილო ყოფილიყო უბრალო ხალხი. შესაძ-ლოა, სწორედ ეს განაპირობებდა კომუნისტებისადმი ლოიალობას და თვალის დახუჭვას იმ სისას-ტიკეზე, რაც მათ თვალწინ, მათ მეზობლად ხდებოდა.

და ბოლოს, დასკვნის მაგიერ აღვნიშნავთ, 2023 წლის ზაფხულს შსს უშიშროების არქივში რეპრესირებულთა საქმეებში საბჭოთა ეპოქის მასალების ძებნისას 30-მდე ანექდოტი ვიპოვეთ სხვა-დასხვა საკითხზე, მათ შორის არც ერთ ანექდოტში პერსონაჟადაც კი არ შეგვხვდებოდა კულაკი. როგორც ჩანს, კულაკების თემა ხალხში მაინც ყველაზე ტრავმული იყო, რაკი ხალხურ ხუმრობებში ისინი არ გვხვდება. ამავდროულად, წარმოუდგენელია, რომ მდიდარი გლეხების წინააღმდეგობა მხოლოდ პირადი ქონების შენარჩუნებით ყოფილიყო მოტივირებული; ერთი საკითხია, ოფიცია-ლური ვერსიით რას შეეწირა მრავალი კულაკის სიცოცხლე და მეორე – უღირდათ თუ არა მათ სიცოცხლის გაწირვა მიწისთვის, როგორც ლუკმა-პურის წყაროსთვის. მიწის დათმობა სიმბოლუ-

რად მამულის დათმობის ტოლფასი იყო, როგორც მამა-პაპათა გუთნის და შრომის იარაღების ჩაბარება – წინაპართა ტრადიციებზე და კულტურულ მემკვიდრეობაზე უარის თქმა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბენდიანიშვილი ალ., დაუშვილი ალ., სამსონაძე მ., ქოქრაშვილი ხ., ჭუმბურიძე დ., ჯანელიძე თ. (2008). რუსული კოლონიალიზმი საქართველოში. თბილისი, „უნივერსალი“.
- „კოლექტივიზაცია“ (1930). საქართველოს სსრ მიწათმოქმედების სახალხო კომისარიატის საგლეხო გაზეთი (1930-1935).
- ლენინი ვლ. (1952). თეზისები კომუნისტური ინტერნაციონალის მეორე კონგრესის ძირითადი ამოცანების შესახებ. წიგნი: ლენინი ვლ., თხზულებანი, ტ. 31, 1920 წლის აპრილი-დეკემბერი. თბილისი: „სახელგამი“.
- ლენინი და სტალინი (1939). ლენინი და სტალინი ქართულ პოეტურ ფოლკლორში. რედაქცია და წინასიტყვაობა დ. ბენაშვილისა. თბილისი, „ფედერაცია“.
- პოეზია (1980). ქართული ხალხური პოეზია. ტ. XII. თბილისი, „მეცნიერება“.
- საუნჯე (1935). საუნჯე ხალხური შემოქმედებისა. ტ. 1. თბილისი, გაზ. „კოლექტივიზაციის“ გამოცემა.
- სუნი, რ. (2022). ქართველი ერის ჩამოყალიბება. თბილისი, „ზიარი“.
- უზნაძე დ. (2010). განწყობის ფსიქოლოგია, წიგნი: შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში, თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 135-212.
- ლმა – ლიტერატურის მუზეუმის არქივი
- შსსუა – შინაგან საქმეთა სამინისტროს უშიშროების არქივი
- Сталин И. В. (1929). Год Великого перелома. «Правда», № 259/1929.

References:

- Bendianishvili Al., Daushvili Al., Samsonadze M., Kokrashvili Kh., Ch`umburidze D., Janelidze o. (2008). Rusuli k`olonializmi sakartveloshi. [Russian Colonization in Georgia]. Tbilisi, „universali“.
- „K`olekt`ivizatsia“ (1930). Sakartvelos ssr mits`atmokmedebis sakhalkho k`omisariat`is saglekho gazeti (1930-1935). [“Collectivization”. Rural newspaper of the People's Commissariat for Agriculture of the Georgian SSR (1930-1935)].
- Lenini VI. (1952). Tezisebi k`omunist`uri int`ernatsionalis meore k`ongresis dziritadi amotsanebis shesakheb. Ts`ignshi: Lenini VI., tkhulebani, t. 31, 1920 ts`lis ap`rili-dek`emberi. [Theses on the Fundamental Tasks of the Communist International. In the book: Lenin V., Writings, vol. 31, April-December 1920]. Tbilisi: „sakhelgami“.
- Lenini da St`alini (1939). Lenini da St`alini kartul p`oet`ur polk`lorshi. Redaktsia da ts`inasit`q`vaoba D. Benashvilisa. [Lenin and Stalin in Georgian poetic folklore. Editorial and foreword D. Benashvili]. Tbilisi, „pederatsia“.
- Lma – Lit`erat`uris muzeumis arkivi
- P`oezia (1980). Kartuli khalkhuri p`oezia, t. XII. [Poetry. Georgian folk poetry. vol. XII]. Tbilisi, „metsniereba“.
- Saunje (1935). Saunje khalkhuri shemokmedebisa, t. 1. [Treasure of the folk creativity. vol. 1.]. Tbilisi, gaz. „k`olekt`ivizatsiis“ gamotsema.
- Shssua – shinagan sakmeta saminst`ros ushishroebis arkivi. [Archive of Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature].
- Suni, R. (2022). Kartveli eris chamoq`alibeba. [The Making of the Georgian Nation]. Tbilisi, „ziari“.
- Uznadze D. (2010). Gants`q`obis psikologia, ts`ignshi: shesavali tanamedrove azrovnebash. [Mood psychology, in the book: Introduction to modern Thinking]. Tbilisi: Ilias sakhelmts`ipo universit`et`i, 135-212.
- Stalin I. V. (1929). God Velikogo pereloma. [“A Year of Great Change”]. „Pravda“, 259.